

VORMSI ØORMSÖ

Hingematvalt ilus kesköömissa. Piltide autor Arvo Tarmula

Olavipäeva pidustustel Vormsis

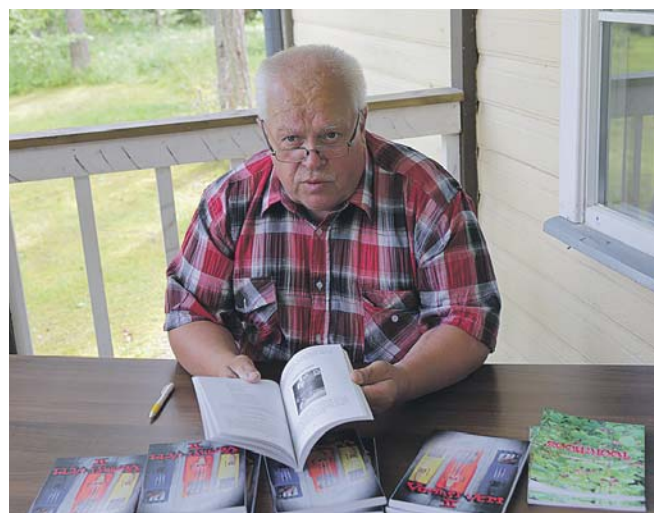
ARVO TARMULA

Lääne Elu fotograaf

Tänavune käik Olavipäevale oli eriliselt tähendusrikas, kuna tähistati Vormsi Püha Olavi kiriku 25. taaspühitsemise aastapäeva. Olin tunnistajaks kiriku pühitsemisel 1990. aastal. Alates sellest ajast on jäänud Olavipäeva tähistamine Vormsil ürituseks, kus olen võimaluse korral ikka osalenud.

Läbi aastate on iga Olavipäev olnud omaette sündmus, mida olen fotograafi pilgu läbi püüdnud jäädvustada. Kas või juba sellepärast, et iga kord avastan midagi uut, olgu see siis muutused Vormsi eluolus, või looduses.

Nii nagu kunagi ei ole kahte ühesugust loojangut, nii pole kahte ühesugust Olavipäeva, nii oma sisult kui vormilt. Võibolla kohalikel tundub Vormsi areng iseendast mõistetavana, kuid Vormsi külalistele ei jää märkamata ka pisiasjad, mis annavad saarele oma ilu ja võlu.

Vormsi Veri II osa esitlus

Olavipäeva raames toimus Vormsil väga erinevaid sündmusi: seminar rahvamajas, kus meenutati 25 aasta taguseid aegu, hr Toivo Tomingase äsja ilmunud raamatu Vormsi Veri II osa tutvustus, hilisõhtune pianisti Sven Kullerkupu kaunis klaverikontsert, surfipäevad Rumpos, laad ja ohutuspäev Rälbys jne.

Olavipäeva tähtsündmuseks on igal aastal keskõine missa ja pidulik jumalateenistus Püha Olavi kirikus. Juba see on eriline sündmus, mida on raske sõnadesse panna, seda peab oma silmaga nägema. Ma ei hakka siinkohal peatuma tänavusel Olavipäeval toimunud sündmustel, vaid tahaksin jagada oma muljeid Vormsi looduslikest paikadest, sest loodushuvilisele annavad need hetked alati kordumatu elamuse.

Seekord Vormsis veedetud nelja päeva jooksul, sai peale Olavipäeva üritustel osalemise rohkem aega saarel ringi liikuda ja looduses viibida.

Esimene käik oli Saxby neemele, mis kahtlematult on saare looduse pärl. Võrratud on loojangud Saxby rannas, mis paljude arvates on Eestis kaunid. Omaette vaatamisväärsus on 1864. aastal ehitatud, 24 meetri kõrgune Saxby malmuletorn, mille detailid on valmistatud Inglismaal. Tuletorn on nüüd avatud ka külalistajatele nautimaks tornist avanevaid maastikuvaateid.

Edasi juba Prästviike järve äärde, mille kalda lähedal asub Suurallikas, mis oma värvigammaga ei jäta ükskõikseks kedagi ja paneb tihedamini kaamera päästikule vajutama. RMK rajatud õpperaja laudteed ja märgistus aga vajavad uuendamist, et külastajad saaksid turvaliselt seal liikuda.

Kindlasti ei saa jätta külastamata Huitbergi paekühmu, üle 400 miljoni aasta vanust jää poolt lihvitud korallriffi. Järjest rohkem kattub paekühm samblavaibaga, kuid otsimise peale leiab ikka kivistunud fossiile. Kahjuks muutub iga aastaga tee sinna raskesti läbitavamaks ja vajaks hädasti hooldust.

Vormsile tulijatele hakkab Hullole sissesõidul esimesena silma 1889. aastal ehitatud õigeusu kiriku varemed. Alles mõni aasta tagasi oli veel püsti kiriku peakuppel, millest tänaseks on saanud ajalugu. Kuna kirik on kultuurimälestisena arvel, siis vaatamata Liisa Tombergi pere pingutustele ei ole saadud raha konserveerimistöökdeks. Müürid on varisemisohelikud, hea et kiriku uks

Õhus on Olavipäevade hingus

on kinni ja võõrastele sinna asja ei ole, sest alles hiljuti oli allakukkunud veel üks säilinud katusetaladest. Kiriku juurest viib tee kunagise õigeusu kalmistule, kus asuvad Vormsile tuntud inimeste Konstatin Kreegi ja Spuhl-Rotaalia hauaplatsid, mis on kahjuks suht hooldamata, samuti ei ole ühtegi viita, mis juhataks nende suurmeeste puhkepaika.

Tänavuse Vormsi reisi suuremaks elamuseks oli esmakordne käik Borby neemele, endise piirivalvekordoni asupaika. See sõit sai teoks tänu Elle meisterlikult juhitud elektrisõidukiga Polaris, kuna tee sinna on tavasõidukitele läbitamatu. Borby rannik meenutas rikkaliku rannataimestikuga reservaat, kuhu inimjalg harva sattub. Sealne lummas rannikumaastik jääb veel kauaks meeli kummitama.

Kuna Vormsis asub hulgaliselt omaaegse piirivalve poolt mahajäätud militaarrajatisi, vaatlustorne, džotte ja kaevivõid, siis miks mitte osa neist konserveerida, et neist kujuneksid omaette turismiobjektid. Need rajatised on oma aja märgid ja nad on osa Vormsi ajaloo ja oleks ebaõiglane nad järeltulevate põlvete mälestust kustumata.

Ei saa Vormsist lahkuda külastamata Rälby küla, mis paelub oma heakorra ja hoolikalt säilitatud vanavaraga, andes tervikpildi omaaegsest rannarootslaste külaelust. Rälbi külaselts on teinud auväärte tööd Vormsi ajaloo jäädvustamiseks. 1999. aastal sai küla omale uue tuuleveski. Tuulik on avatud kõigile, seal saab osta käsitööd ja vaadata näi-

tust «Rälby eile ja täna». Elu Vormsis on kardinaalselt muutunud võrreldes ajaga 25 aastat tagasi, kui esmakordselt viibisin saarel. Võibolla ma eksin, kuid inimesed tulevad Vormsi ikka esmase sooviga tutvuda saare omapärase looduse ja vaatamisväärsustega. Loodushuviline leiab saarelt alati midagi uut, olgu see siis mõni uus taimeliik või omapärane kivi rannikul.

Kindlasti jäi selles lühikeses kirjutükis mainimata nii mõnigi oluline looduselamus, kuid hinges ja kaamerapiltidena on nad olemas ja loodan, et eredamad hetked jõuavad järgmisel aastal vormistatuna juba näituse piltitena.

Eestirootslaste tegevus Kaitseliidus ja Kaitseliidu Vormsi Üksikrühmas

VII osa

TANEL VIKS

Vormsi Üksikrühma ümberformeerimine toimus käskkirjaga nr 23 12.05.1934. Osa kaitseliitlasi viidi üle loodud mererühma ning nende asemele määrati koguni uued pealikud. Ilmselt oli algne plaan luua Vormsi Üksikrühma kõrvale Vormsi Üksik Mererühm⁵⁵. Tegelikult sellest plaanist ilmselt suhteliselt kohe ka loobuti, kuna üheski järgnevas käskkirjas ei ole juttu kahest erinevast rühmast, vaid ainult ühest.

1936. aasta augustis leidis aset taas üks vangerdus. Üksikmererühma pealiku kohale kinnitati leitnant Juho Haikonen ning senine pealik Aleksander Vilipere määrati sama rühma õppepealikuks⁵⁶. Kuigi Haikonen omas leitnanti auastet ei saa tema saarele saatmine Kaitseliidu teenistustlike vajaduste tõttu olla tõenäoline, kuna rühma suurune üksus on selleks liiga väike ja käsitletavaks hetkeks oli Haikonen reservis ning töötas Hanila Algkooli juhataja-õpetajana. Juho Haikonenil ei olnud Vormsiga mingeid eelnevaid sidemeid ning tema näide on sobiv illustreerimaks, kuidas ebaõige kaadripoliitika üksuse arengule kaasa ei aita.

Juho Danieli p. Haikonen sündis 1888. aastal Petrogradi kubermangus ning oli rahvuselt ingerisoomlane. Lõpetas Petrogradi õpetajate seminari, mobiliseeriti, suunati Wladimiri sõjakooli ning lõpetas selle 1916. aastal. Võttis osa sõjategevusest Saksamaa ja Austria vastu detsembrist 1916 kuni detsembrini 1917, mille käigus ühendati ka leitnandiks. Maist 1919 kuni veebruarini 1920 sõdis Vabadussõjas Ingeri pataljonis. Omakäelise tunnistuse järgi valdas soome, vene ja eesti keelt, Eesti kodakondsuse sai avalduse alusel 1926. aastal⁵⁷. Haridusministeeriumi teenistuskirja järgi on Haikonen 10. septembril 1935 teenistuse huvides paigutatud ümber Vormsi Eesti-alkkooli juhatajaks. Formulatsioonist saab välja lugeda, et põhjuseks ei olnud Haikoneni soov, kusjuures ta kaotas ka palgas 10 Kr⁵⁸.

Leitnant Haikonen ilmselt kohalikke olusid ei tundnud, rootsi keelt ei osanud ning tõenäoliselt ei võtnud ka kogukond teda omaks. Lisaks sellele, et oldi valdavalt rannarootslased, oldi ju ka tihedalt kokkukasvanud kogukond, kus kuskilt kõrgemalt mää-

ratud ülemustele väga hea pilguga ei vaadatud. Kuigi ka senine pealik Vilipere ei olnud rootslane, loeti teda siiski «omaks», lisaks suutis Vilipere suhelda kohalike rootslastega vajadusel ka nende emakeeles. Pealik pidi olema ikka oma mees ja omade seast välja kasvanud. Seda on kaudselt näha ka suhtlusest. Kui enne Haikoneni esines pöördumisi rühma poole läbi Lääne Maleva Teataja vaid kõrgemalt tasemelt (õppeteated, käskkirjad jne.) ja kodusaares suutsid mehed oma asjad otse omavahel korda ajada, siis nüüd muutus olukord formaalsemaks ning Lääne Maleva Teatajas avaldati Vormsi Üksikmererühma pealiku Haikoneni erinevaid pöördumisi oma rühma poole⁵⁹.

Miks tolleaegne Lääne Maleva pealik sellise kaadri vahetuse ette võttis jääb arusaamatuks. Pelgalt sõjaväeline auaste ei saa olla põhjuseks, kuna lisaks rootsi keele oskuse puudumisele ning kohalike olude mittemõistmisele, puudus Haikonenil ka merenduslik taust. Ilmselt tunnetas Haikonen suhteliselt kiiresti ka ise, et Vormsi ei ole talle sobiv keskkond ei tema igapäevase ameti ega ka kaitseliidu teenistuse osas ning ta asus aktiivselt otsima võimalust saarelt lahkumiseks. Toimikus on säilinud tema avaldus, milles ta reageeris ajalehes «Uus Eesti» 18. juulil 1938 ilmunud Narva valla Kallivere kooli personali otsingu kuulutusele. Soovitud alkooli õpetaja kohusetäitja koha Haikonen samal sügisel ka sai⁶⁰.

Vormsi Üksikmererühma pealiku kohalt vabastati leitnant Haikonen aga juba ligi aasta enne tema saarelt lahkumist ehk 12.10.1937. aastal⁶¹. Põhjuseks on märgitud «elukoha muutmisel», mis ei saa aga olla tõsi, kuna tegelikult jäi Haikonen saarele ning täitis töökohustusi Vormsi Eesti-Algkoolis kuni 1937/1938 õppeaasta lõpuni⁶². Eelneva põhjal võib oletada, et Haikoneni ning Vormsi Üksikmererühma vaheline koostöö ei laabunud ning võis olla tekkinud koguni konfliktisituatsioon või vastandumine.

Järgmiseks Vormsi Üksikmererühma pealiku kohusetäitjaks määrati sama rühma sekretär Hugo Mickelin⁶³. Kohusetäitja Mickelin kinnitati hiljem ka tegelikult pealikuks ning ta vedas Vormsi Üksikmererühma kuni selle likvideerimiseni.

Järgneb

Ragnar Ehatamme ja Mari-Liis Romanovi kaunis Vetesina kodu ja aed Hullo
Pildi autor Eidi Leht

Volikogu ja vallavalitsuse tegemistest

• Vallavalitsus andis ehitusloa Norrby külas Stoastonte abihooone ehitamiseks.

• Projektitoetuste III taotlusvoorust eraldati osatühingule Head Teod kontserdi Tanel Padar & The Sun ja Peeter Oja & The Bänd kontsert «Veidi Valjem Kui Vormsil Varem» korraldamiseks 700 eurot, mittetulundusühingule Haapsalu Kontserdiühing Vormsil XXI keelpillimängijate suvekursuse korraldamise majutuskulude katmiseks 150 eurot ja mittetulundusühingule Rahvatantsurühm Kultuurkapitalist toetust leidnud Vormsi viiuli ostmise projekti omaosaluse osaliseks katmiseks 120 eurot. Järgmise taotlusvooru viimane taotluse esitamise päev on 20. september.

• Maakasutustoetuste saamiseks saab avaldusi esitada kuni 30. septembrini. Toetust on õigus taotleda kõigil juriidilistel ja füüsilistel isikutel, mille või kelle omandis olev või riigilt kasutusse võetud maa on kasutuses ja asub Vormsi valla territooriumil. Maakasutustoetust taotleva mittetulundusühingu, füüsilisest isikust ettevõtja või eraisiku aadressiks peab

olema taotluse esitamisel ja sellele eelneva kalendriaasta jooksul registreeritud Eesti Rahvastikuregistris Vormsi vald. Üle 7 ha suuruse metsamaa kasutamise tõendamiseks tuleb esitada koopia kehtivast metsa inventeerimisandmetest. Avalduste vormid on kättesaadavad Vormsi valla kodulehel Demokraatia rubriigis.

• Önnitleme Vetesina talu peret, kelle kodu Hullo külas pärjati kauni kodu tiitliga. Kodu on tõepoolest imekaunis ja igati ära teeninud Eesti Vabariigi siseministri poolt välja antavat tunnustust, millega kaasneb ka mastivimpel. Soovime perele jõudu ja jaksu selle ilu hoidmisel ja arendamisel!

• Järgmine volikogu toimub ilmselt augusti lõpus, kus päevakorras on kindlasti Vormsi valla 2016 kuni 2019 arengukava tegevuskava ja eelarve strateegia.

• Info volikogu istungi toimumise aja ja päevakorra kohta avaldatakse valla kodulehel hiljemalt neli päeva enne istungi algust. Jälgige valla kodulehte aadressil www.vormsi.ee, kus avaldatakse teated ja uudised.

Rälby laad

ENE SARAPUU
Rälby küla

25. juulil toimus Rälby külas, tuuleveski juures traditsiooniline Olavipäeva laad. Oodatud olid kõik, eriti kõiksugu kraami ja teenuse pakkujad ning tarbijad. Lisaks sellele toimus laada raames Ohutuspäev – erinevate ametite osavõtul. Uudistamist ja küsimusi oli kõigil palju. Nii suurtele kui väikestele pakkus elevant Maanteeamet autoga, milles sai proovida avariasse sattumise tunnet.

Suurt tähelepanu pälvisid Reservpäästeüksuse koerad. Koerad olid nii suurte kui väikeste lemmikud. Laadalisel said aimu naabrivalvest ja kohalikust merepäästest. Võimalus oli proovida kuntslikuhingamise tegemist mannekeenil. Ja vaadata kuidas tuleb korstnad ja lõõrid korras hoida. Politsei ja toll näitasid oma igapäevastöö erinevaid tahke.

Laadalisel oli rohkesti, ca 500 inimest päeva jooksul. Lastel oli võimalik sõita hobuse ja poniga, teha jalgrattaga

vigursõitu ja palju muud põnevat. Soovijad said maitsta kohalikku toitu. Võimalus oli saada otse ahjust tulnud saia-kesi ja nostalgilisi vahvleid.

Kauplajaid oli laadal parasjagu, kõik kellel soovi oli, said selle võimaluse.

Oluliseks sellel aastal oli Rälby Külaseltsile veskiehitajale Egil Hamnholmle nimeplaadi panemine tuuleveskile. Nimetahvli avasid veskil vallavanem Tanel Viks, Ene Sarapuu ja vormsirootslane Lasse Algot Lindström.

Tuuleveski püstitati külalplatsile juba 1999. aastal. Tuuleveski koos selle aluse kinnistuga kingiti Rälby Külaseltsile. Egil Hamnholm valmistas 1998. aastal Rootsis vanade jooniste järgi tuuleveski detailid, mis purjekaga Vormsile toodi ja Rälby külas 1999. aastal püsti pandi. Püstitamise juures olid jõu ja nõuga abiks nii endised rannarootslased kui praegused saare elanikud. 2000. aastal jahvatasime siin koos Lenart Meriga jahu. Egil on juba eakas mees ja tahtsime, et

Nimetahvli avamine veskil. Pildi autor Meeme Veisson

tema nimi oleks tuuleveski tegijana jäädvustatud. Rälby tuuleveski püstitamine oli tema algatus ja ettevõtmine. Suvel on Rälby tuuleveski külalistele avatud. Veski on väike pildinäitus olnust ja praegusest. Samuti saab siin uudistada ja osta kohapeal tehtud käsitööd. Nimeplaat Rälby tuuleveski ehitajale

Vormsi pindala suurenes 205 ha võrra

VALVI SARAPUU
kinnisvaraspetsialist

Maa-ametil on valminud maakatastri statistika teenus ning seoses sellega on arvatud maakondadele ja kohalikele omavalitsustele uute ruumiandmete alusel pindalad. Siiani oli käibel 20 aastat tagasi paberkaartidel fikseeritud statistiline pindala.

Peamiselt on pindalad suurenenud, muudatused tulenevad Läänemere, Peipsi, Võrtsjärve ja Narva jõe ning Narva veehoidla kaldajoone muutustest, aga näiteks Narva linna territoorium vähenes.

Nüüd on tänu tänapäevastele tehnilistele võimalustele aluskaartide kvaliteet oluliselt parem, piiride määramise täpsus on tõusnud ning tulemused täpsemad.

PINDALA

- Eesti pindala enne 45 227 km² ja nüüd 45 339 km²
- Vormsi pindala enne 9 293 ha ja nüüd 9 498 ha

Rumpo rand
Fotokonkurss «Avasilmi Vormsi»

55 Lääne maleva pealiku käsukiri nr.23. (1934, mai). Lääne Maleva Teataja, 7.
56 Lääne maleva pealiku käsukiri nr.40. (1936, august). Lääne Maleva Teataja, 14/15, lk. 171-172.
57 Siseministeeriumi kodakondsuse osakonna akt. (1926). ERA.14.13.67.
58 Haridusministeerium. Haikonen Juho teenistuskiri. (1938-1941). ERA.1108.14.120.
59 Õppeteated. Vormsi üksikmererühmale. (1937, märts). Lääne Maleva Teataja, 5-6, lk.69.
60 Haridusministeerium. Haikonen Juho teenistuskiri. (1938-1941). ERA.1108.14.120.
61 Lääne maleva pealiku käsukiri nr.57. (1937, oktoober). Lääne Maleva Teataja, 19/20, lk.179.
62 Haridusministeerium. Haikonen Juho teenistuskiri. (1938-1941) ERA.1108.14.120.
63 Lääne maleva pealiku käsukiri nr.57. (1937, oktoober). Lääne Maleva Teataja, 19/20, lk.179.

Esimene üle-eestiline avatud talude päev

EGE KANARBIK

Kätte oli jõudnud varakevad, kui meile helistas Ene Sarapuu ja pakkus võimalust osaleda esimesel üle-eestilisel avatud talude päeval. Koostöös Põllumajandusministeerimi, Maamajanduse Infokeskuse ja Järvamaa Avatud Talude eestvedajatega saigi toimuma selline tore perepäev. Üle Eesti osales kokku ligi 150 talu ja põllumajandusettevõtet, kes avasid oma väravad. Lääne-maal osales 10 talu, nende seas ka meie OÜ Vormsi MT Kersleti külas.

Pühapäeva, 19. juuli hommikuks, keset kiiret heina ja silotegu, leidsime võimaluse tuua koju kõik töös olevad masinad, rivistades need farmi ette murule, hetkeks tekkis mulje, et nad ei mahugi kõik ära... Selleks päevaks sai ka

Kersleti rannakarjamaa kopli väravgi lahti tehtud, et vasikatega lehmad saaks koju tulla ja oleks külastajatele näidata, millega me tegeleme. Kiired toimetamised kohviku leti ümber, viimased kandikud ja kannud ning oligi kõik valmis...

Esimesed külalised olid kaugel Taanist, siis eestlased ja mõned kohalikud suvitajad ja... siis läks pilt kirjuks. Autosid vooris väravast sisse, parkimiskohtadest tuli puudu, mõned jäid juba värava taha suure tee äärde seisma..

Esimesena said külastajad tutvuda kasutusel oleva tehnikaga, viiest traktorist oli populaarseim T-25, mis tekitas nii mõneski nostalgiat ja julgemaid said päeva lõpus ka mõned kiiremad ringid teha. Külalisi hämmastas, et on vaja nelja traktorit, et teha silo: E 302 (traktor) niidab, teine

vaalutab, kolmas pressib ja neljas kiletab silopallid kohe ära.

Kohvi kõrvale sai maitsta liha- ja porgandipirukaid ning lihavesi suitsusingi leiba, hiljem veel kuumi pannkooke. Lõunasöögiks pakuti herne-suppe.

Väikse kohvipausi järel sai uurida lähemalt hobuseid ja ponisid. Väiksemad lapsed said teha ka ratsasõitu poni Bambyga ning turnida heinapallidel.

Järgmisena tuli järjekord minilammaste, siidikanade, partide ja minijäneste kord. Farmi taga põllul oli näha ligi 75-pealine herefordi kari, kus olid nii ammehmad, kevadised vasikad kui ka möödunud sügisesed noored mullikad. Meie 160-pealine kari on jagatud viie erineva kopli (rannakarjamaa) vahel: kaks karja on Hul-lo lahe ääres ja suuremõisa nä-

sis, kaks karja Kersleti rannas ning pullid veel Kersleti põllul koplis. Tänael päeval hooldame 350 ha põllumaad ja 120 ha rannaniitu Vormsi saarel.

Julgemad kiiksid sisse veel lauta, heinaküüni ja garaazi ning saigi talule ring peale.

Kokku sai külalisteraamatuse 170 nime, aga ise arvasime, et külastajate arv jäi umbes 200 kanti, neist 25 oli umbes neid, keda teadsime-tundsime, aga ülejäänud olid mandrilt ja kaugemaltki (Taanist, Rootsist, Saksamaalt). Meile oli see meeleolukas päev ja loodame, et ka külastajatele meeldis. Rohkem pilte meie Facebooki lehel OÜ Vormsi MT nime all. Suured tänud ka meie abilistele sel päeval, kes aitasid korraldada parkimist, küpsetamist ja pildistamist!

Perepoeg Erki on alati abiks. Pildi autor Merje Tamm

Meenutades Vormsi kultuurilaagrit

Vormsi lastele suunatud suvine kultuurikallakuga laager on selleks korraks läbi. Tundub, et laager õnnestus, sest laste silmad särasid ja korraldajadki paistsid rõõmsate nägudega. Laagrisse registreerus 38 poisi-tüdrukut, kuid kahjuks pidi mõni laagriline enne ametlikku lõppu koju tervist turgutama minema. Ilmad ei olnud meie vastu just mitte kõige armulisemad ja viirused käisid ka kimbutamas. Vaatamata väikestele tagasilöökidele, möödusid viis laagripäeva tegusalt, sest kogunud juhendajate-ekspertide käe all saadi mitmete uute kogemuste ja põnevate elamuste võrra rikkamaks.

Mis siis selle nädala jooksul toimus ja mida kogeti? Juba saabumispäeval üllatas kõiki asjaosalisi vihmagi ja seega tuli esimese tutvumisringi, külade moodustamine ning sissejuhatav vormsirootsi keeletund kooli aulast ära korraldada. Kõik kohaletulnud jaotasid end viieks külaks: Veegenby, Bloom Snormossen Bootby, Greenhüüsbu, Guladaildy ja Reträaby. Külanimede kirjalpilt võib olla veidi arusaamatu, sest on kirjutatud vormsirootsi keele häälduse järgi. Iga osaline sai isikliku väikese sajasõnalise sõnastiku, mida tuli alati endaga kaasas kanda, sest polnud ette teada, millal sõnastikku vaja võis minna. Siinkohal tänu Toivo Tomingale, kes aitas meile vajalikke sõnu tõlkida.

Esimesel ehk ajalooapäeval toimus väike kultuuriretk arhitekti, diakoni ja ajaloo huvilise Ants Rajando juhtimisel läbi Hullo, Vormsi Püha Olavi kiriku ja kalmistu, kõige vanemate ja väärikamate kultuurimälestiste juurde. Silmad-kõrvad tuli lahti hoida, sest nähtu ja kuuldu kohta leidis hiljem aset viktoriini, mille küsimused koostasid laagrilised ise. Päeva tähtsaimaks osaks aga kujunes ristimine, täieõigusli-

kuks laagriliseks vannutamine. Igal külal tuli ühiselt läbida viis erinevat katset, kuni jõuti kiigeplatil lavale, kus tuli moodustada suur inimrõngas, et seejärel töötust andes lunastada laagripassi. Ristimise lõppedes oli juba õige hämar, aga esimene lõke ei jäänud seepärast tegemata ega vahukomm grillimata. Oli päris loomulik ja ootuspärane, et esimesel õhtul ei tahtnud Une-Mati teed laagrikülla kuidagi üles leida.

Teispäeval ehk muusikapäeval viis meid kohe hommikul ratastega Rumposse, kus meie võõrustaja, koduloo- ja folkloorihuviline Age Kõiveer tutvustas oma kodust rannaküla ja seejärel suunduti tutvust tegema talharpa. Õpetaja Age kaunis ja inspireerivas kodus kuulati ülima tähelepanelikkusega lugusid selle traditsioonilise rahvapilli saastusest. Talharpa ehk hiiu kandle saatel õpiti kohapeal selgeks vormsirootsikeelne lauluke ja longtants, mis lookles pika-pika ussina vanade õunapuude vahel. Kõik huvilised said ka ise poegnaga talharpa keeltele helisid välja meelitada ja neid huvilisi oli õige palju. Hiljem meisterdati endale pill, mille saatel õpitud uus laul lõkkeõhtul ette kanda. Osavate kätega meistrite-juhendajate Kristina Rajando ja Henry Timuskiga meisterdati roopilli, aga ka käepärastest vahenditest karpkan-nelt, sääsepilli ja teisi muusikariistu. Teemapäeva lõpuks oli võimalus saata päev õhtusse superstaar Kristjan Kannukese kontserdile kaasa elades.

Kolmapäevast ehk käsitööpäevast jäi meelde ekspeditsioon Svibysse Vormsi Talumuuseumi, kus meid tervitas lahkelt muuseumi perenaine Kaia Oper. Enne vanade töövõtete kallale asumist tutvuti muuseumi endaga. Ilm oli päikseline ja soosis igati meie toimetamisi ajalooõngulisel

Vormsile omasel taluõuel. Poisid kogunesid Henry juurde seekord männikoorest paadi voolimist praktiseerima, mille eelnes põhjalik ülevaade nii töövahenditest kui -võtetest.

Kristinal oli tüdrukutele kaasa võetud üllatusliku sisuga mannerng, mille kaane kergitamine kutsus esile õige omapärased häälitusi ja näomiimikat – vorstiks saamist ootavad lambasoolled. Kui esimene ehmatatus möödus, tehti algust päris vorsti tegemisega, tükeldati sibulat ja küüslauku, segati kokku hakkliha ja tangumass. Paraku oli maha ununenud sool ja pipar ja seega oleks me pidanud leppima üsna maitsetute vorstikestega.

Lisaks selgus, et ühe paa-dinikerdaja sõrm vajab väikest plaastriabi. Lahkelt pakkus abi laagriline Heiki, kelle suvekodu juhulikult muuseumi naabruses ja hädalised said kiirkorras päästetud. Niisiis said lõpuks ka sooled vorstivalemi abil maitsestatud sisuga täis topitud ja otsadki kokku sõlmitud. Mehemõõtu poisid said Marja ja Timo Leskinenile abiks olla muuseumi roigasaiia lõpetamisel. Lõunast suppigi söödi muuseumi õuel pika laua taga. Õhtul lavastati laagri-

platsil leiduval sobivas miljöös vanade fotode järgi süžeed, kas enne või pärast jäädvustatud hetke. Oli päris vaimukaid ja hoolikalt lavastatud etteasteid. Õösel tekitas üksjagu segadust ja ärevust keegi kahtlane külamees, kel õnnestus hooletult hoitud kolme küla lipud ära «varastada». Kahel külal jäid lipud küll võõra poolt puutumata, kuid neistki oli üks suures saginas sattunud võõra küla omandusse.

Neljapäeval ehk sportlik päev algas lausa topeeltrivistusega, esmalt hommikune rivistus võimlemisega ja siis uus, orienteerumise meeskondade moodustamiseks. Vallavanemast giid ja kaitse-liitlane Tanel Viks jagas väga konkreetseid instruksioone ning põhitõdesid kompassi kasutamiseks. Võistkond, kes läbis tähelepanelikult kiirkoolituse, läbis distantsi raskusteta ja sõnastiku abiga sai ka ülesanne lahendatud. Kõiki katsumuse läbijaid ootas mõne aja pärast suurt elevust tekitav üllatus – veesein, mille «ehitasid» Vormsi päästekomando päästjad Karlo Hälvin ja Heini Jäämees. Sellist lustimist ei võimaldata mitte iga päev. Õhtu lõpetas

põnev maastikumäng Hullo kultuuriobjektide vahel. Sellesse seiklusse olid kaasatud ka saarele vabatahtlikena saabunud prantsuse keelt kõnelevad belglased, kellega tuli vajaliku info saamiseks ühine keel leida.

Viimasel laagripäeval ehk loodusepäeval, suundusime vanade töövõtete meistrite, Timo ja Marja taluhoovi. Meile tutvustati nii Lassa talu kui ka tööriistu, mida vajati vanasti heinategemise talgutel – vikait ja looreha. Ohutuse mõttes ja ka suurema koguse töökorras vikaitide puudumisel harjutati niitmist ühekaupa.

Üllataval kombel soovisid kõik poisid ja tüdrukud selle töö ise ära proovida. Erilist vilumust veel ei täheldanud, kuid julge pealehakkamine on teatavasti pool võitu. Huvilised said kätt proovida ka käiamisel ja looreha kasutamisel. Håka-backanist suundus pikk rattarivi jällegi Rumpo poole. Seal ootas meid keskkonnaspetsialist Elle Puurmann, et rääkida hooldusest pärandmaastikel ja juhtida tähelepanu loomade poolt tehtud tublile tööle. Neljajalgsete «niidukite» ülesanne on kaitsta rannaniite kinnikasvamise eest ja seejuures

säilitada rannaniidule omast liigirikkust. Selline viis töötas hästi nii sada aastat tagasi kui ka täna.

Õhtuks kogunesid laagrikülla emad-isad, kostiks kaasas suupisted, et üheskoos laagri punkti ja enda tehtud vorstid grillima panna. Külalistel oli võimalus oma järeltulijate muljetega tutvuda laagrielu kujutaval koomiksita näitusel. Koolituskeskuse saalis sai fotode kaudu kiire, kuid vaid põgusa ülevaate läbitud laagripäevadest. Järgnes külade ühendkoori esituses vormsirootsi laulukese kõlav ettekanne ning külade lühinäidendite esitus. Peagi said kõik laagridajad lisaks uutele sõpradele mälestuseks kaasa oma täidetud laagripassi, kakskeelse tunnistuse ning kuhja toredaid elamusi. Muide, maitsvamat grillvorsti kui laagris enda tehtud, pole enne söödud! Veel hilistel õhtutundidel istuti lõkke ümber vorstikesi ja vahukommi grillides ning laagrimuljeid sõprade seltsis vahetades.

Stuur tack ehk suur tänu kõigile, kes panustasid laagri toimumisse!

Vormsi Seltsi liikmed: Kristina ja Ants Rajando, Henry Timusk, Annika ja Tiit Adams, Marju Tamm, Kaia Oper, Age Kõiveer, Elle Puurmann, Marja ja Timo Leskinen, Anu Streng Kasvataja Ene Koitla, kokk Alla Lääts, ekspert Tanel Viks Abistajad ja toetajad: Oliver ja Kaili, Tagmar ja Heino, Toivo Tomingas, Vormsi Lastead-Põhikool, Vormsi päästekomando, Vormsi Talumuuseum, Kadri Toom, Belgia vabatahtlikud

Laagrit rahastasid: Vormsi vald, Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse SA, Eesti Kultuurkapital, Vormsi Lastead-Põhikool ja lapsevanemad.

Meenutusi vahendas Jana Kokk, kasvataja ja üks paljudest korraldajatest.

Muusikapäev Rumpos. Pildi autor Jana Kokk

1. augustil jätkus maastikurattasari Marimetsa Kapp Paf Vormsi IV rattamaratoniga

Vormsil toimunud sarja neljandal võistlusel osales 290 ratturit, neist 37 km pikkusel põhisõidul 134 ning 24 km pikkusel lühemal distantsil 120 ratturit. Võrreldes eelmise aastaga oli osavõtjate arv kasvanud 45%. Lisaks sõitis lastesõitudel 36 väikest rattasõpra.

Marimetsa Kapp põhisõidu pika distantsi võitis Vormsil Caspar Austa TÜASK-st ajaga 01:16:37, parim naine põhisõidu pikal distantsil oli Merilin Metsalu Adduco kolmisteenusel ajaga 1:26:02.

Põhisõidu lühema distantsi võitis Rait Ärm Porter

Racingust ajaga 0:58:18, parim naine lühemal distantsil oli Jaanika Rist KJK-st ajaga 01:07:46.

Vormsit esindasid tublilt lühemal distantsil Sander Kisler, Kati Koch, Yngve Rosenblad ning lastesõidul Freia Maria Viikkisk, Oskar Hälvin ja Orm Robert Rammul.

Tulemused ja info veebilehel <http://paralepa.ee/marie-tapid/iv-vormsi/tulemused>

Sellel aastal toimuvad sarja osavõistlused veel:

Hiiumaa 15. august

Matsalu 30. august

Kullamaa 12. september

Karujärve 3. oktoobril

Porised, kuid õnnelikud võitjad. Pildi autor Hege Runnel

Koolitus Rälby külamajas

ENE SARAPUU
Rälby Külaselts

MTÜ RÄLBY KÜLASELTS koostöös Kodanikuühiskonna Sihtkapitali ja LOOVUS AIDA-ga korraldas koolituse «Mõtetumustrite murdmine» 16.-17. juuli 2015 Vormsi saarel Rälby külamajas. Koolitus õpetas loovmõtlemise tehnikaid ning aitas üheskoos otsida uudseid lahendusi saare eli edendamiseks. Koolitus oli suunatud kõigile Vormsi saare seltsidele, ühendustele,

valla ametnikele ja saare elanikele ning külalistele. Koolitajaks oli Indrek Maripuu Neitsijärve Loovusaidast.

Indrek – oleme metsas asuv innovatsioonistuudio, mis on keskendunud mõtetumustrite murdmisele – aitame meeskondadel vanade mõtetumustrite asemel leida uued ja tõhusamad.

Inimese mõtlemine toimib kahel eri viisil: kiiresti ja aeglaselt. Inimestena oleme programmeeritud «vähima jõugupingutuse seaduse» jär-

gi – ülesande täitmiseks valib aju viisi, mis nõuab vähimat pingutust /Täpsemalt: Daniel Kahneman «Thinking Fast and Slow»/. «Annaks jumal mulle meelegi leppida asjadega, mida muuta ei saa; julgust muuta asju, mida ma muuta saan ja tarkust nende kahe vahel vahet teha /Franciscus/.

Koolitusel osalejad tõstasid mitmeid probleeme, näiteks koostööd on vähe. Koolitaja viitas siin tuntud tõele, et pigem me ei taha probleemi uurida, vaid tormata lahendama.

Arvatakse ka, et selline käitumine istub meie geenides ajast, kui koopas elasime – sest siis polnud aega arutada, et kes seal põõsa taga meid luurab, vaid tuli kohe plehku pista või rünnata.

Valitud probleemi lahendamist proovisime erinevate tehnikate (DaVinci, Ajukirjutamine, ideemaatriks jt) abil.

Lõplike lahendusi probleemidele ei leitud, kuid tekkis hulk huvitavaid mõtteid, millega edasi tegeleda.

Koolituse jätkuna plaan-

nib Rälby Külaselts ringireisi teistesse saare küladesse. Igas külas võiks olla arutelu ring «Meie küla tugevused ja nõrkused» – see oleks hea sisend koostööks. Ringreisist küladesse anname eelnevalt teada, et kõik huvilised saaksid osaleda.

Koolitus oli huvitav ning osalejatele uusi ideid ja mõtteid andev. Osalejate arv, kes oleks kaasamõelnud oleks võinud olla suurem. Suur tänu kõigile koolitusel osalejatele.

Uudishimulikud kodus tagasi

HELLE RINNAK

Kus käisime, mida nägime?

Esitaks – restaureeritud Keila-Joa loss, avatud külalastele 2014. aasta juunikuust. Loss on märkimisväärse ajalooaga, 1827. aastal ostis oksjonilt Aleksander von Bencendorf, Saksamaalt pärit, teeninud kõrgetel ametikohtadel, omas maavaldusi Liivi- ja Eestimaal, 1674. aastal võeti Rootsi aadlisesusesse. Loss on ehitatud neogooti stiilis (üks esimesi Eestis) valminud 1833. aastal, arhitektiks Ve-

nemaa kuulsamaid arhitekte Andrei Stackenschneider. Lossikomplekti rajaja von Bencendorff, kui ka hilisemad omanikud Volkonskid, kuulusid vene keisrite lähimate sõprade hulka.

Märkimisväärne sündmus lossi ajaloos oli tulevase tsaaririigi hümn «Jumal keisret kaitse sa» viisi esmaettekannet selle autori Aleksei Lvovi poolt.

Loss asub jõe paremal kaldal, ümber suur park, jões on kuue meetri kõrgune kosk. Eduard Vilde kirjutas 1887. aastal ühes ajalehes Keila-Joa

kohta: «Tõesti teist sarnast kohta, mis looduse ilu poolest nii rikas oleks, ei taha Eestimaal vististi mujalt leida.»

Mõis jäi kuni 1919. aastal maareformiaegse võõrandamiseni Volkonskite kätte, viimane omanik – Grigori Volkonski (1870-1940).

2010. aastal müüdi National Heritage Foundationi OÜ-le, juhatuse esimees Andrei Dvorjaninov – 5 ha suurune park, säilinud peahoone, tall, karjakastell, külaliste maja koos kabeliga, kelder, aia piirdemüür. Kuna restaureeri-

mistööd jätkuvad, on põhjust veelikord uuendada minna. Restauratsiooni teostatakse väga kvaliteetselt nii hoone kui mööbli osas. Jões, kose läheduses on restaureeritud (RMK poolt) rippisillad, kus toimuvad kevadel kontserdid. Lossis endas korraldatakse kord nädalas kella-viie-tee salongiõhtuid.

Ehkki aega jäi väheseks (olime plaaninud veel sõita Tohisoo, sealsesse mõisa ja mõisaparki, kuhu me ikkagi hilinemisega jõudsime - saime suurepärase elamuse ja uudishimu rahuldatud, otsusega Keila-Joale veelkord tagasi minna.

Teine sihtpunkt - Tohisoo. Nimelt ehitati mõned aastad tagasi Tohisoo mõisaparki suurevormiliste keraamiliste esemete põletamiseks suur puupõletusahi (vist ainulaadne Euroopas). Ahi valmis mitmete maade keraamikute ühistööna. 12. juulil toimus XV Rahvusvaheline Keraamikute Sümpoosiumi lõpetamine, mille käigus avati ka keraamikute tööde näitus mõisapargis. Töid oli paljude maade keraamikutelt: USA-st,

Soomest, Inglismaalt, Lätist, Leedust, Rootsist, Eestist. Toimus pidulik lõpetamine ja kontsert, kuhu me kahjuks hiljaks jäime, aga valminud töid saime ikkagi imetleda.

Kolmas sihtpunkt: seal-samas Kohilas elab ka vaibakunstnik Ehalill Halliste. Tä avas meile oma kodu- ja tööruumid, tema töid nägime ka Tohisoo mõisa väikeses saalis. Mõnus ja põnev oli kuulata kunstnikku rääkimas oma tööst ja mõtetest otse kangastelgedes juures pooleliolevat tööprotsessi jälgides.

Ehalill Hallistele on omistatud Aasta Tekstiilitegu 2013 – liturgiliste gobeläänide eest Sanctus Hageri kirikule, näituste «Läte» ja «Tanu all» (etnograafiliste portreegobeläänide seeria) eest. Hageri kirikusse oli ka kokkuleppe jõuda, aga aeg sai otsa.

Uudishimu püsib, põhjus järele reisiplaanide koostamiseks!

Kogu see toredus, mis mahtus selle ühe ainukesse päeva sisse sai teoks «Vormsi pensionäride seltsingu» organisatsioonilise ja Vormsi vallavalitsuse toetusel.

Uudishimulike seltskond koos vahva giidiga Keila-Joa mõisas. Pildi autor Malle Hokkonen

Väljaandja: Vormsi Vallavalitsus
Hullo küla, 91301, Vormsi vald,
Telefon 529 6318
E-posti aadress vv@vormsi.ee

Toimetaja: Elle Palmpuu
Vormsi vallavalitsuse referent
Küljendaja: Katri Henga
Trükk: AS Pajo

Vormsi valla ajaleht on saadaval
elektroniliselt aadressil
www.vormsi.ee/elu-vormsil/vormsi-vallaleht.
Ajaleht ilmub üks kord kuus.

Tagasisidet ja kaastöid
ootame e-posti aadressile
vv@vormsi.ee.

TEATED

AUGUSTI
KULTUURISÜNDMUSED

15. august suvine spordipäev
Hullo Päästeameti juures.
Algus 11.00;

15. august meeskoor Forestalia kontsert Hullo seltsimajas;

19.-23. august Hiiu Kandle laager;

29. august Muinastulede öö Sviiby sadamas.

11.-13. septembril «Garage48 e-Residency», täpsem info <http://garage48.org/events/garage48eresidency>

Uued raamatud
raamatukogus

Juulikuus ilmunud raamatud ootavad lugejaid.

Eesti kirjandus

Karu, M. «Täna on täna ja forever on forever»

Nõu, E. «Saaremaa eele-gia»

Pöder, R. «Liesel»

Raun, O. «Vaimu vend»

Tohvri, E. «Hingevõlg»

«Vormsi Veri II» Koostaja T.Tomingas

Tõlkekirjandus

Schneider, H. «Oidipuse silmad»

Tessaró, K. «Lõhnakoguja»

Lastekirjandus

Pastis, S. «Timmu Ämber»

Muu kirjandus

Holst, J. «Noarootslaste vanad riietumistavad»

Õim, A. «Kõmistusi metafooridesse»

Mäekivi, H. «Õigekirjutuse näpunäiteid»

Vormsil on taas metsameeste koor Forestalia

TÕNU NAHA

Forestalia koori esimees

Metsameeste koor jõuab Vormsile projekti «FLEM ehk Forestalia Laul Eesti Maal» käigus, millega tuuakse mees- telaulu Eesti maapiirkonna väikestesse küladesse.

Koor külastas saart ka 2001.a., mida meenutab nüüd juba suureks sirgunud tamm Sireli talu juures.

Forestalias laulab mehi kõigist Eestimaa paigust, väja arvatud saared. Kui kunagi oli koosseisus 90 meest, siis praegu on kooril 50 liiget. Otseselt metsas töötavaid mehi on vähem. Mehi hoiab laulu juures ühtekuuluvustunne, seltsielu ning kindlasti armastus laulu vastu. Dirigendid on Alo Ritsing, Kadi Ritsing ja Kuno Kerge. Koor asutati juba 1972.a. tollase eestimeelse ministri Heino Tederi ideel. Praegu on peasponsor Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK).

Laupäeval, 15.augustil kell 20.00 on kõikidel huvilistel võimalus nautida võimsat mees- telaulu Hullo Rahvamajas või ilusa ilmaga Lauluväljakul.